

KÕRGHARIDUSE MITMEKEELSUSE DEKLARATSIOON

See dokument ei ole juriidiliselt siduv, vaid sõnastab allakirjutanute soovi panustada aktiivselt ja konstruktiivselt poliitika kujundamisse, mis toetab mitmekeelsust kõrghariduses. Kutsume deklaratsioonile alla kirjutama neid, kes tunnevad huvi mitmekeelse kirjaoskuse ja epistemoloogia, keelilise mitmekesisuse ning keelelistest õigustest kinnipidamise vastu, eriti: (a) teadus- ja akadeemilised üksused, organisatsioonid, liidud ja seltsid (juriidilised üksused või muud) ning (b) üksikisikud, kes tegutsevad akadeemilistes üksustes ja muudes asutustes, mis on aktiivselt seotud keeltega hariduses.

PREAMBUL

Rahvusvahelistumist toetav poliitika pakub huvi aina rohkematele ülikoolidele ning neile, kes kujundavad riikide ja riigiüleseid poliitikaid. Väidetavalt soovitakse rahvusvahelistumist toetava poliitikaga tõsta kõrghariduse kvaliteeti maailmas, mille eri paigad on aina tihedamini omavahel seotud. Euroopa Liidu puhul loodetakse rahvusvahelistumist toetavate poliitikaalgatustega saavutada suuremat võrdsust Euroopa kõrgharidusruumi eri osade vahel, edendades ülikoolide partnerlust ja riikidevahelist, sh liikmesriikide koostööd, et luua „kaasavad riiklikud haridus- ja koolitussüsteemid“. Samas on rahvusvahelistumine viinud selleni, et inglise keelt kasutatakse aina rohkem akadeemilise *lingua franca*'na, aina enam toimub õppetöö inglise keeles ja kõrgharidus ingliskeelne. Hoolimata kuhjuvast tõendusmaterjalist puuduste kohta, mille toob kaasa ainult inglise keele kasutamine õppetöös, teadustegevuses, akadeemiliste tööde avaldamises ja võrgustike loomises, toetavad riigivõimud ja poliitikakujundajad aina enam inglise keele kasutamist, sest eeldavad, et inglise keel viib majandusliku arengu, moderniseerimise ja üleilmse läbikäimiseni. Kuid inglise keele kasutamine riigi- ja rahvuskeel(t)e ning regionaalsete või vähemuskeelte arvelt võib viia keeleliste õiguste rikkumiseni, ning selleni, et teatud valdkondades neid keeli enam ei kasutata. Lisaks mõjutab inglise keele kasutamine teiste keelte arvelt keelelist ja kultuurilist mitmekesisust, olenemata nende keelte kultuurilisest kapitalist, ja see viib sotsiaalse ja epistemoloogilise teadmise vähenemiseni.

PÕHILISED SEISUKOHAD

Need, kes on kirjutanud alla Euroopa kodanikuühiskonna mitmekeelsuse programmi (*European Civil Society Platform for Multilingualism*, ECSPM) koostatud kõrghariduse mitmekeelsuse deklaratsioonile, toetavad Helsingi algatuse põhimõtteid teadussuhtluse mitmekeelsuse kaitseks¹ ning nõustuvad andma oma panuse poliitiliste otsuste ja tavade kujundamisse, mis on kooskõlas Euroopa Nõukogu ministrite komitee poolt vastu võetud soovitusega CM/Rec(2022)1 "Mitmekeelse ja

¹ Siin on Helsingi mitmekeelsuse algatuse kokkuvõte (<https://www.helsinki-initiative.org/en>): (1) toetada teadustulemuste levitamist nii, et ühiskond sellest maksimaalselt kasu saaks; selleks tuleb teha kindlaks, et a) teadlasi väärtustatakse teadustulemuste levitamise eest väljapoole akadeemiat ja suhtlemise eest kultuuri ja ühiskonnaga, ning b) teadmistele on tagatud võrdväärne ligipääs erinevates keeltes; (2) kaitsta riiklikke taristuid avaldamaks kohaliku tähtsusega teadustöid; selleks tuleb teha kindlaks, et a) kasumit mitteteenivate ajakirjade ja raamatute väljaandjatel on piisavalt ressursse ja tuge, mida on vaja, et kinni pidada kvaliteedikontrolli ja teaduse terviklikkuse kõrgest standardist; ning b) ajakirjade ja raamatute riiklikele väljaandjatele on kindlustatud üleminek avatud juurdepääsule; (3) soodustada keelelist mitmekesisust teadustöö hindamisel ja rahastamisel; selleks tuleb teha kindlaks, et a) ekspertide kaasamisel hindamisse väärtustatakse kvaliteetset teadustööd sõltumata selle avaldamise keelest või kohast, ning b) indikaatorite kasutamisel võetakse ajakirjaartikleid ja raamatuid kõigis keeltes adekvaatselt arvesse.

kultuuridevahelise hariduse tähtsusest demokraatliku kultuuri jaoks². Eelkõige kõrghariduse valdkonnas kohustuvad allakirjutanud riigid:

- kindlustama ja toetama lisaks kõrghariduse ametlikule keelele / ametlikele keeltele mitme keele kasutamist valitsemises, teaduses ja väljaannetes, õpetamises ja õppimises ning suhtluses;
- tagama ja tugevdama individuaalset mitmekeelsust, eriti õpetamises ja õppimises ning riikidevahelises teaduskoostöös ning
- toetama keeletehnoloogiliste vahendite kasutamist õppimiseks ja õpetamiseks mõeldud teenustes, mis soodustavad eri keelte kasutamist.

TEADLIKKUSE TÕSTMINE

ECSPMi kõrghariduse mitmekeelsuse deklaratsioonile allakirjutanud aitavad tõsta oma ülikooli juhtkonna, keelepoliitika, keelekorralduse ja õppekavade arenduse eest vastutavate töötajate, teadusüksuste juhtide, teadlaste, uurijate, üliõpilaste, õppejõudude ja administratiivtöötajate teadlikkust kodanikuühiskonnana nendes põhimõtetes:

- 1) riigi- ja rahvuskeele, kodu- ja päritolukeele või mis tahes muu õpitud keele oskus ei taga selles keeles epistemoloogilist kirjaoskust, mille diskursusepraktikad erinevad suuresti kõnekeelsest kirjaoskusest. Hariduse kontekstis on mõlemad tähenduse loomiseks olulised nii üliõpilastele kui õppejõududele;
- 2) nendelt, kes õpetavad või õpivad keeles, mis ei ole nende oma, ei saa ega tohi eeldada, et nad oskavad kasutada õppekeelt emakeelsel tasemel;
- 3) on oluline julgustada üliõpilasi ja õppejõude akadeemilise elu eri kontekstides kasutama tähenduslikult kõiki nende repertuaari kuuluvaid keeli ja keelevariante.

ERISOOVITUSED

ECSPMi kõrghariduse mitmekeelsuse deklaratsioonile allakirjutanud soovivad, et poliitika kujundajad, riigiülesed, rahvuslikud ja riiklikud organisatsioonid, institutsioonid, ülikoolid, teadusasutused, teadusrahastajad ja teadlased võtaksid arvesse järgmist:

1. luua võimalusi, et lisaks õppeasutuse ametlikule keelele saab õppekavade, kursuste või moodulite õppekeelena kasutada erinevaid keeli (mitte ainult inglise keelt);
2. kõigis haridusasutustes on palju „nähtamatuid“ keeli, mis tuleks muuta nähtavaks ja mida tuleks tunnustada;
3. luua eeltingimused keelevaliku jaoks, mis tagab kvaliteetse hariduse;
4. veenduda, et õppejõud, kes pakuvad kursusi keeltes, mis ei ole õppeasutuse ametlikud keeled, on epistemoloogiliselt vilunud neis keeltes;
5. rahvusvahelistel üliõpilastel tuleb aidata lõimuda akadeemilisse kogukonda ja seetõttu tuleb neile pakkuda tugiteenuseid ja intensiivkeelekursuste võimalusi;
6. tuleb vältida ainult ükskeelseid/ühekultuurilisi hariduskogemusi (näiteks pakkuda kirjanduse nimekirju, keeletehnoloogilisi vahendeid ja videoid eri keeltes);
7. ülikoolide teadusrühmi tuleb julgustada valima keelt/keeli, mida nad kasutavad erinevatel juhtudel (suheldes, teadustulemusi levitades ja avaldades);
8. soodustada tõlkimist ja rööpkeelsust ning investeerida keeletehnoloogilistesse vahenditesse.

Tõlkija: Kerttu Rozenthalde
Toimetaja: Birute Klaas-Lang

² <https://www.coe.int/en/web/education/-/new-council-of-europe-recommendation-on-the-importance-of-plurilingual-and-intercultural-education-for-democratic-culture>